

זכרון עולם

האשה החשובה ודפנת צדקה וחסד

מרת רודה שניצר

ע"ה

ב"ר מאיר ז"ל

תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"

ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"

חז"ם סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד

ר' משה שניצר

ז"ל

ב"ר מנחם מנדל ז"ל

תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

מסכת חולין פ' פ"ו ♦ זבים ה', ו' - ה', י"ב

בס"ד, ה' אב תשפ"ו

גליון מס' 1417

השבוע בגליון

♦ איסור חמץ מחצות היום, מדוע?
♦ "אגרת השבת" של רבי אברהם אבן עזרא
♦ כשהמוסלמים אילצו את היהודים לומר אללה וואכב"ר
♦ אמירה מעניין השחיטה אינה 'הפסק'

♦ האם מותר לאכול את העוף בטרם דמו כוסה
♦ האם ניתן לכוון שהברכה לא תחול על פריטים מסויימים
♦ שוחט ששח בין שחיטה לשחיטה
♦ כמה שווה מצווה?

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם

להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

ר' לייב

לפני כמה שנים נפטר יהודי ישיש, ר' לייב ידובין ז"ל. הוא הלך לעולמו, לא לפני שהותיר רושם אדיר על יושבי בית המדרש שבעיר כרמיאל, אשר זכו לחוות בחזיון מדהים, נדיר ומפעים.

את המעשה המרתק סיפר הרה"ג ר' אברהם צבי מרגלית שליט"א, רב העיר כרמיאל, לטובת קוראי "מאורות הדף היומי".

יהודי ישיש עשה את דרכו לעבר בית המדרש המרכזי בכרמיאל. היה זה בערב שבת קודש. יהודים עטופים בבגדי שבת התכוונו לקבלת שבת בבית הכנסת, בשעה שהאיש טיפס על מדרגות בית הכנסת, הניח את ידו בסילודין על מזוזה השער, הידק את כובע הצמר על ראשו, פתח את דלת בית המדרש והתיישב בשורה הראשונה, מול ארון הקודש.

בין קבלת שבת לתפילת מעריב, רב העיר נשא את דבריו בפני המתפללים, כאשר לפתע עניינו של ר' לייב

דף פג/א היום הולך אחר הלילה

איסור חמץ מחצות היום, מדוע?

אנו יודעים, כי היממה מתחילה בלילה, כאמור בסוגייתנו "היום הולך אחר הלילה".

ממתי מתחילה היממה - ארבע אפשרויות: הראשונים (מאירי פסחים ה/א בשם רבותיו) כותבים, כי נקודת התחלה זו של היממה, נבחרה מתוך ארבע אפשרויות להתחלת היממה. א. תחילת היום. ב. תחילת הלילה. ג. חצות היום. ד. חצות הלילה.

יש מאומות העולם המחשבים את תחילת היממה מזריחת החמה, ואחרים מחשבים את היממה מחצות הלילה, כפי שנוהגים כיום רוב הגויים. האיציטגנינים וחכמי התכונה והאסטרונומיה מחשבים את תחילת היממה בחצות היום, אך כאמור, תורתנו הקדושה קבעה, כי "היום הולך אחר הלילה", שנאמר (בראשית א/ה) "ויהי ערב ויהי בוקר", תחילה הערב אחר כך הבוקר.

יוצאים מן הכלל הם ה"קדשים", כמבואר בסוגייתנו, שלגביהם הלילה הולך אחר היום, וכגון, בשר תודת שלמים נאכל ביום ההקרבה והלילה נכלל ביום זה, עד שבירושלמי (יומא פרק א' הל' א') הסתפקו, אם שבעת ימי המילואים שבהם חנכו את המשכן, החלו גם הם בבוקר ונמשכו עד סוף הלילה השביעי גם איסור חמץ בפסח, אינו נוהג מתחילת היממה, בליל ט"ו, אלא כבר מצהרי היום של י"ד ניסן, מחצות היום. בטעם הדבר כתב המאירי (שם) הסבר מרתק ביותר. הוא כותב, כי איציטגניני מצרים חישובו את היממה, מחצות היום, כאמור, ולפיכך, איסור חמץ של חג הפסח אשר בו יצאנו ממצרים, נקבע בחצות היום! (וע"ע ספר העיבור לראב"ח מאמר א' שער ט').

גם בלימוד תורה, הלילה הולך אחר היום: מעניין לציין, את חידושו של רבינו יונה (ברכות יא/ב), כי גם בלימוד תורה הלילה הולך אחר היום, ומי אשר לא עלה בידו להשלים את חוק לימודו ביום, ישלימו בלילה שלאחריו. זו גם הסיבה, שהלומד בלילה אינו צריך לברך מחדש ברכת

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **משה בורנשטיין** ז"ל ב"ר צבי הלוי ז"ל

נלב"ע ה' אבב תשנ"ג **תנצב"ה**

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

אמנו

מרת **חנה רבקה פסמנטיר** ע"ה

ב"ר אלחנן שמשון ז"ל

נלב"ע ז' אב תשע"ד

תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו - ת"א

זעילוי נשמת

הבחור ר' **חיים הלל בקשט** ז"ל

ב"ר אהרון שיבלחט"א

נלב"ע ט' אבב תש"ן

תנצב"ה

הונצח ע"י הוריו ידידינו הר"ר **אהרון** וזוגתו מרת **צפורה בקשט** שיחיו - פתח תקוה

זעילוי נשמת

אמי

מרת **חנה הניה (אוגניה) ברנד** ע"ה

בת הר' אפרים ז"ל

נלב"ע ט' אבב תשע"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **אלעזר ישראל מי-זהב** ז"ל ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע ד' אבב תשל"ט **תנצב"ה**

הונצח ע"י ידידינו משפחות **מנחם ואוריאל מי-זהב** שיחיו

התורה, משום שהברכה שבירך ביום, חלה גם על הלימוד של הלילה, גם לאותם פוסקים הסוברים, כמנהגנו, שיש לברך ברכת התורה מידי יום ("שולחן ערוך" סימן מ"ז סעיף י"ב).

"אגרת השבת" של רבי אברהם אבן עזרא: בעבר הרחוק, היו קבוצות שוליות שהשיבוש אחז בהן והן טענו כי גם בשבת הלילה הולך אחר היום, וטענתן נבעה מדברי משה רבינו (שמות טז/כב): "כי שבת היום לה'..." (עין אבן עזרא בפירושו לתורה שמות טז/כה). כדי לעקור את טענותיהן מן השורש, כתב רבי אברהם אבן עזרא את "אגרת השבת" המפורסמת, בה הוא תקף את בעלי הדעה הלזו.

חידוש עצום מקובל בשמו של בעל ה"הפלאה", "המקנה" ו"הפנים יפות", רבי פנחס הלוי הורוביץ, רבה של פרנקפורט, אשר נזקק לחידושו בעקבות קושיה איתנה של רבותינו הראשונים (תוס' קידושין לז/ב ד"ה "ממחרת הפסח"): נאמר בתורה (במדבר לג/א) "בחמשה עשר יום לחודש הראשון ממחרת הפסח", ואילו (יהושע ה/א) הנביא משתמש בביטוי "ממחרת הפסח", בהתייחסו לט"ז בניסן היום הולך אחר הלילה, החל ממתן תורה: "המקנה" (שם) מתרץ, כי לפני מתן תורה, הלילה הלך אחר היום, ורק לאחר מתן תורה, היום הולך אחר הלילה. לפיכך, לגבי יציאת מצרים שהיתה לפני מתן תורה, בוקרו של יום ט"ו ניסן הוא "ממחרת הפסח", שהרי הלילה שלפני כן שייך ל"ד ניסן. אולם, לאחר מתן תורה, "ממחרת הפסח" הוא בט"ז ניסן...

בעל ה"תורה שלמה" (מילואים לפרשת בא סימן מ"ג) מחזק את דבריו מן הכתוב בספר "יסוד עולם" (ב, י"ז), כי החל ממתן תורה נוהגים שהיום הולך אחר הלילה, שכן קיבלו בני ישראל איש מפי איש מפי הגבורה. 'גוי ששבת' צריך לשבות משבת בבוקר עד יום ראשון בבוקר: רבי פנחס הלוי הורוביץ, מוסיף על כך בספרו על התורה (פנים יפות, בראשית עמ' כ"ו), כי זה הוא שנאמר בתורה (בראשית ח/כב), "ויום ולילה לא ישבתו", תחילה היום אחר כך הלילה. לאור דבריו אלו הוא מגדיל לחדש, כי האיסור לנכרי לשבות בשבת, הוא משבת בבוקר, עד יום ראשון בבוקר... משום, שרק בני ישראל נוהגים שהיממה מתחילה עם לילה. הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (שו"ת בהשטות לסימן קכ"א) כותב, כי לפי דבריו ניתן ללמד זכות על בתי ישראל שהמשרות הנכריות שבביתם שובתות ממלאכה כמנהג בעליהן, שכן, לא עברו על כל איסור שהרי במוצאי שבת הן עושות מלאכה [ועיין שם מה שהשיג על דבריו. וכן עיין בשו"ת "בנין ציון" סימן קכ"ו שחולק על חידוש זה].

דף פג/ב כיסוי הדם

כשהמוסלמים אילצו את היהודים לומר אלל"ה וואכב"ר

מצוות כיסוי הדם נוהגת בשחיטת חיה ובשחיטת עוף. כאשר אדם שוחט חיה או עוף, עליו לכסות את דמם, כמבואר בדפים אלו בהרחבה. חשוב לציין, בקצרה, מחלוקת ראשונים עקרונית לגבי הגדרת מצוות כיסוי הדם.

ברכת כיסוי הדם, לפניה או לאחריה: כלל יסודי בהלכות ברכות המצוות קובע, כי יש לברך "עובר לעשייתך", היינו: לפני עשייתן (פסחים ז/ב). ובכל זאת, לדעת הבה"ג, במצוות כיסוי הדם, תחילה יש לכסות את הדם ורק לאחר מכן לברך.

הבה"ג - השחיטה וכיסוי הדם הן מצווה אחת: הרא"ש (סימן ו') מסביר, כי על כל המצוות מברכים בתחילתן, אולם, העומד לכסות את הדם, אינו עוסק בתחילת המצווה, משום שלדעת הבה"ג מצוות השחיטה ומצוות כיסוי הדם, מעשה מצווה אחד המה, וממילא, מאחר שאין לברך באמצע מעשה מצווה, יש לברך עם סיומה של המצווה, לאחר כיסוי הדם. ברם, הרא"ש מסיים, "והעולם לא נהגו כך, משום דחשיבי כסוי מצווה בפני עצמה".

הרמב"ן (פ"ב), מסביר גם הוא את שיטת הבה"ג, באופן שונה קצת. הוא אינו כותב שמצוות השחיטה ומצוות כיסוי הדם הן מצווה אחת, אלא שלדעת הבה"ג, מצוות כיסוי הדם תלויה בשחיטה, שהרי השוחט שחיטה שאינה כשרה, פטור מלכסות את הדם, ולפיכך, מאחר שכבר התחיל במעשה השחיטה ימשיך בכיסוי הדם, ואחר כך יברך.

את דברי הרא"ש הנזכרים, כי אין לברך על מצווה באמצע עשייתה, מציב בעל ה"תבואות שור" כנגד פסקו של ה"פרי חדש" (י"ד סימן י"ט). ה"פרי חדש" מספר, כי השוחטים היהודיים הועמדו בבעיה על ידי שכניהם המוסלמים, אשר ביקשו לרכוש בשר משחיטתם, אך "לפי דת ישמעאלים אינה מכשרת הבהמה להם אלא אם כן יאמר השוחט אלל"ה וואכב"ר... א-ל כביר, והם מקפידים שלא יאמרו מילות הללו אלא סמוך לשחיטה מיד באופן שגם אינו יכול לברך ברכת השחיטה אחר אמירת דברים אלו". ברוך, קובע ה"פרי חדש", שהשוחט אינו רשאי לברך ואחר כך לומר מילים אלו ולשחוט, מפני שזה מהווה 'הפסק' בין הברכה לבין השחיטה. לפיכך, הוא יעץ לשוחטים שיברכו את ברכת השחיטה, לאחר שכבר החלו לשחוט ה"תבואות שור" (שם ס"ק ט"ו) תמה, הרי הרא"ש קובע, כי אין לברך באמצע קיום מצווה, וכאשר אין אפשרות לברך בתחילת המצווה, יש לברך עם סיומה?

אמירה מעניין השחיטה אינה הפסק: לגבי השוחטים שנאלצו לומר "אלל"ה וואכב"ר", הורה בעל ה"תבואות שור" בניגוד לדעת ה"פרי חדש", כי אמירה זו אינה מהווה הפסק בין הברכה לבין השחיטה, משום שהיא אמירה בעניין השחיטה ורק אמירה שאינה מעניין השחיטה מהווה הפסק

החלו לשוטט על פני כתלי בית המדרש, וחיפשו אחר דבר-מה. הוא הביט במזרח, התבונן בארון הקודש, הסב את פניו לעבר צד צפון וצד דרום, עד שמכטו התמקד בקיר המערבי של בית הכנסת, בו ממוקם ארון ספרים גדול, הנושא על מדפיו ספרים לרוב. הוא התרומם ממקומו והחיש את צעדיו לעבר ארון הספרים. עוד בטרם קרב אל הארון הוא הושיט את ידו מרחוק, בנסיון לגעת בהם. סוף סוף הוא עמד ליד ארון הספרים, הביט בהם בחרדת קודש, ודוק של דמעות כיסה את אישוריו, ידיו רפרפו באיטיות על פני כריכות הספרים, כמו יש בהם חשמל סטטי, ורטט של התרגשות הרעיד את גופו.

בעדנת קודש הוא החל ללטף את הספרים הקדושים. ספר אחרי ספר, כריכה אחרי כריכה. כה צעד באיטיות, מדף מדף, עמוד עמוד, עד שהגיע למדף שעליו הונחו כרכי התלמוד הבבלי. אור זרח על פניו. ש"ס וילא. הוא נשא את שתי ידיו פרס את זרועותיו וחייב את הכרכים הגדולים, ברר אותם אחד אחד, עד שמצא את מבוקשו, מסכת יומא.

בידים רועדות הוא שלף את הכרך הגדול מן הארון, החזיקו צמוד ללבו וצעד עמו לעבר הספסל הקרוב, שם התיישב ופתח את הכריכה הגדולה ודמעות זלגו מעיניו. אצבעותיו רפרפו על פני הדפים הנה והנה, ימינה ושמאלה, אחרונה וקדימה. לרגעים היה נדמה כאחד מל"ו צדיקים החוזר על תלמודו בזמן קצר, ותכף ישוב לאלמוניותו.

הדרשה הסתיימה, התפילה גם כן, והיהודי הישיש פנה אל הרב לברכת "גוט שאבעס", וסיפר, כי הבוקר, יום ו', הוא יצא בטיסה ישירה מויטבסק שבברית המועצות, ושוכן במרכז קליטה סמוך לבית הכנסת, ומיד עם בואו הוא פנה לתור אחר בית כנסת לתפילת השבת. לאחר מכן הוא החל להתנצל. סליחה, אמר, אני מבקש סליחה, שקמתי באמצע הדרשה לארון הספרים, אבל הייתי מוכרח, פשוט לא הייתי מסוגל להתאפק.

הנוכחים במקום הבינו כי לפנייהם סיפור מעניין. הם התיישבו בניחותא, ר' לייב במרכזם, ואת אשר הם שמעו באותו ליל שבת, הם לא ישכחו לעולם. **הייתי** ילד קטן, החל הישיש לספר את סיפורו המרגש. התחבאנו עם המלמד בפנית מרתף באחד הבתים שברחוב מגורי, אי שם בברית המועצות, ולמנו תורה. **אהבתי** את המלמד שלי, כה חיבבתי אותו, הוא היה נראה כמו רב, עם זקן לבן ופנים מאירות, וכל מה שהוא רצה היה ללמוד איתנו תורה.

למדנו גמרא, ואני, איך לומר, היה לי כשרון לא רע, אגוטע קאפ. התקשתי בשאלה, לא הבנתי, והרבי התחיל לסובב את כיפתו הגדולה, כמנהגו בשעה שהיה מהרהר. הוא הספיק לומר לי, "אה, לייבל", קושיה נהדרת", כאשר נשמעו פסיעותיהם ההולמות של פורעים חוליגאנים. הם דפקו, חבטו ושברו, הוציאו אותנו החוצה בכח הזרוע, והוא המלמד, שאת שמו כבר איני זוכר, צעק לעברי, לייבל, לייבל, התשובה לשאלה שלך נמצאת במסכת יומא בדף...

מאותו יום ואילך, לא ראיתי צורת גמרא. רוסיה הסובייטית השילה ממני את התפאורה היהודית, הפכתי לרופא בכיר, התרחקתי מקיום המצוות, והיום, באמצע שנייה אחת. בו ברגע נזכרתי כי בשאלה, השאלה שלי, של לייבל, שיש לה תשובה במסכת יומא.

אתה מבין, כבוד הרב? חיכיתי שישים וחמש שנים לקבל תשובה על השאלה שלי, לא הייתי מסוגל לחכות אפילו שנייה אחת. בו ברגע נזכרתי כי בבית הכנסת יש ש"ס, ובש"ס יש מסכת יומא, ובמסכת יומא יש תשובה לשאלה של לייבל, הילד מהעיירה שלמד תורה עם הרבי, כלום יכול הייתי לשבת על מקומי?

הוא סיים את דבריו ופרץ בבכי מר. ר' לייב ידובין זכרונו לברכה.

זהו כוחה של גירסה דינקותא.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

דף פו/ב שחט מאה חיות במקום אחד

האם מותר לאכול את העוף בטרם דמו כוסה

מבואר במשנתנו, כי השוחט מאה עופות במקום אחד, רשאי לכסות את דמם בכיסוי עפר בפעם אחת, ואינו צריך לכסות כל דם בנפרד. השאלה המתעוררת היא, האם מותר לאכול מן העוף השחוט עוד בטרם היה סיפק בידי השוחט לכסות את דמו. ובכן, בנידון זה נחלקו הפוסקים, כלהלן.

במשנה (לג/א) נאמר, כי השוחט בעל חיים ולא יצא ממנו דם רשאי לאוכלו. מה חידוש בדבר? הראב"ן (סימן רכ"ב) מוסיף על דברי משנתנו, כי אף על פי שלא היה דם, והשוחט את החיה או את העוף לא קיים את מצוות כיסוי הדם, במקרה זה אין בכך כל פסול, כי מצוות כיסוי הדם לא חלה כלל, שהרי לא יצא דם. הרי לנו, מסיקים בעל "ערך השולחן" (סימן כ"ח ס"ק ג') ובעל "מעשה אברהם" (יו"ד סימן י'), כי אם מצוות כיסוי הדם חלה, אסור לאכול מן העוף עד שהמצווה מתקיימת, רק כאשר המצווה לא חלה, מותר לאכול ממנו למרות שלא התקיימה מצוות כיסוי הדם.

ואילו המהר"ם בן חביב (שו"ת "קול גדול" סימן ל"ב) חולק וסובר, כי מותר לאכול מן העוף, עוד בטרם כוסה דמו ואף ראייה הביא לשיטתו מסוגייתנו (פח/ב), בה נאמר, כי בשכר שאברהם אבינו אמר "ואנכי עפר ואפר", זכו בניו לאפר פרה אדומה ולעפר סוטה. הגמרא מבארת, כי מצוות כיסוי הדם, הנעשית בעפר, אינה נמנית בין המצוות הנזכרות, מפני שבמצוות פרה אדומה ועפר הסוטה, יש הנאה לישראל, שנטהרים מטומאתם, והסוטה נקיה מחשד, אך במצוות כיסוי הדם, המצווה היא ללא הנאה גשמית. לו, מסיים המהר"ם בן חביב, היה אסור לאכול את העוף עד כיסוי דמו, היתה הנאה גשמית גם מקיום מצוות כיסוי העפר, שמעתה מותר לאכול את העוף ואת החיה... הרי לנו, כי רשאי אדם לאכול בעל חיים שדמו עדיין לא כוסה. כך גם דעת המאירי: "שהכסוי אינו מעכב אכילת הבשר, אלא מכיון שנשחטה מותרת באכילה, ואין הכסוי מעכב, אלא שהיא מצוה בפני עצמה שלא ממכשירי האכילה".

להלכה פסק ה"בית יוסף" (יו"ד סימן כ"ח) כדעת ה"אורחות חיים" שמותר לאכול מן הבשר טרם כוסה דם העוף.

דף פו/ב שאינו מברך אלא ברכה אחת

האם ניתן לכוון שהברכה לא תחול על פריטים מסויימים

בגמרתנו מבואר, כי השוחט מספר בעלי חיים, מברך ברכה אחת לפני השחיטה הראשונה, וברכה זו עולה לכל השחיתות שיעשה לאחר מכן, וכך נפסק להלכה ("שולחן ערוך" יו"ד סימן י"ט סעיף ב'): "שחט בהמות וחיות ועופות, ברכה אחת לכולן".

שוחט ששח בין שחיטה לשחיטה: כל עוד השוחט אינו מדבר בין שחיטה לשחיטה, אזי, לכל הדעות הברכה שבירך לפני השחיטה הראשונה, חלה על כל שחיתותיו. אולם, נחלקו הראשונים אם שוחט אשר שח בין שחיטה לשחיטה, צריך לברך פעם נוספת וההלכה לא הוכרעה בנושא, כך אנו למדים מן ה"שולחן ערוך" (שם, סעיף ה'): "אם רוצה לשחוט הרבה, צריך לזהר שלא לדבר בין שחיטה לשחיטה בדבר שאינו מצרכי השחיטה... אבל אם שח בינתים, הוי הפסק וצריך לחזור ולברך... ויש אומרים דשיחה בין שחיטה לשחיטה לא הוי הפסק".

עצתו של ה"פרי חדש": כדי להחליץ מן הספק, אם שיחה בין שחיטה לשחיטה מהווה הפסק, הציע ה"פרי חדש" (שם) רעיון יפה. השוחט יכוון בדעתו בשעת הברכה, כי ברכתו תחול על כל השחיתות שיעשו על ידו עד שישוח דבר מה, אך הברכה לא תחול על השחיתות שיתבצעו מדיבורו ואילך. מעתה, כאשר השוחט ידבר, לכל הדעות יהא עליו לברך פעם נוספת לפני השחיטה הבאה, שהרי מראש הצהיר, כי ברכתו אינה חלה על השחיתות שלאחר דיבורו.

אולם, ה"תבואות שור" (שם ס"ק י"ז) חולק על כך בתוקף, שכן, לדעתו, כאשר עומדות לפני השוחט מספר בהמות שבדעתו לשחטן, אין בכוחו להגביל את ברכתו לכמה מהן בלבד, אלא כל אלו שבכוונתו לשחוט, וכללות ברכתו על כרחו.

המבקש לאכול תפוח ופאפיה: טרם נבאר את מחלוקתם נציין, כי מעבר להשלכותיה על ציבור השוחטים, היא נוגעת לכל אחד מאיתנו! שהנה, העומד לאכול מספר פירות ומבקש לכוון שברכתו תפטר חלק מהם בלבד, ניצב בפני אותה מחלוקת [כמובן, במקום של ספק, ואינו "ברכה שאינה צריכה"]. לדעת ה"פרי חדש" הוא רשאי לווסת את ברכתו, ולדעת ה"תבואות שור" הוא אינו רשאי לעשות כן. מקרה זה אינו נדיר, וכגון, המבקש לאכול תפוח ופאפיה. הפאפיה הוא פרי שספק אם ברכתו בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה. אם יאכל קודם את התפוח, אינו רשאי לברך על הפאפיה, שהרי יתכן שהפאפיה הוא פרי העץ ונפטר בברכת התפוח. העצה היא, לברך על התפוח ולכוון שהברכה לא תחול על הפאפיה, אך לפי ה"תבואות שור", כאמור, לא ניתן לקיים עצה זו [על דיני "הפסק" באכילה, ראה בהלכות ברכות].

הברכה על כל מעשה מצווה: עתה, הגיעה העת להבין את צדדי המחלוקת. ובכן, יש המסבירים (עיין "זאת הברכה" בירור הלכה סימן ל"א), כי שורש המחלוקת נעוץ בהבנת חיוב הברכה על מעשה מצווה. ה"פרי חדש" הבין, כי חכמים תקנו שיהודי יברך על כל מעשה מצווה העומד לפניו. מעתה, כאשר השוחט מתייצב לשחיתת עשר בהמות, הוא למעשה מתחייב בעשר ברכות, ברכה על כל

פנינים

דף פב/א האחרונים חייבין

כל ישראל - גוף אחד

דין מעניין הוא: ראובן שחט פרה ושמעון אסור לשחוט בנה. מה להם זה לזה? האיש אחד ישחוט את האם ויאסור את כל העולם לשחוט את הבן! הא למדת ש"ר"י ישראל" הוא חלק מעם ישראל, כולם שייכים זה לזה, כולם ערבים זה בזה. לא לחינם נוטים הגויים לגלגל חטא היחיד על הכלל כולו ("אזניים לתורה", אמור).

דף פג/א אף ערב יום הכיפורים בגליל

בגליל ולא ביהודה

המשנה מונה את המועדים שבהם היה על מוכר בהמה להודיע לקונה, כי הוא מכר את אמה של הבהמה או את בתה, משום שיש לשער שהבהמה הקודמת, האם או הבת תשחט בערב החג, והבהמה הנמכרת כעת אסורה בשחיטה באותו יום, שהרי אמרה תורה "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" **אחד** הפרקים הללו, הוא "ערב יום הכיפורים בגליל".

מדוע דווקא בגליל? אומר ה"משך חכמה" (אמור), כי ביהודה נגזרו גזירות רבות (ירושלמי פ"ק דתבואות), גם על יום הכיפורים (להלן קא/ב), לפיכך, לא הרבו בסעודות בערב יום הכיפורים, לבל יודע לקלגסי האוייב כי יום הכיפורים קרב ובא...

דף פג/ב ונוהג בכוי מפני שהוא ספק

כוי או כוי

כאמור בגמרא (פ"א), הכוי הוא ספק חיה, בהמה, או בריה בפני עצמה. להלכה יש הסבורים שהוא בעל החיים הנקרא "בופלו" (עיי' רמ"א יו"ד ס"י כ"ח סעי' ד' וביאור הגר"א שם ותפארת ישראל כאן אות ה').

דינים רבים בש"ס נזכרו אודות הכוי, מפני ספיקותיו, והם מכונסים בכמה וכמה משניות בסוף פרק שני של ביכורים.

בדרך כלל מקובל ששמו הוא כוי, אולם יש הקוראים לו כוי, בעולם הישיבות נוהג לומר שגם זו מן הספיקות שבו...

זעילוי נשמת

אבינו וסבינו הרה"ח

משה כפתורי (קנוף) ז"ל

ב"ר יצחק שמואל ז"ל

נלב"ע י' באב תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **מלכה סלומון** ע"ה

בת יבדלחט"א ר' אריה ישראל שכטר הי"ו

נלב"ע ט' באב תשע"א תשנ"ו **תנצב"ה**

הונצח ע"י אביה

הר"ר **אריה ישראל שכטר** שיחי

לעילוי נשמת

מרת **שינדל לאה יפה חיים** ע"ה

בת הרב יהושע ז"ל נלב"ע ט' באב תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י חתנה ובתה

הר"ר **אריה ישראל שכטר** שיחי - חיפה

התשלום לבעל המצווה הוא מדין קנס, הרי שחוטף מצווה אשר יספיק לרוץ לבית דין ולהודות בפניהם על אשר עשה, יהא פטור מתשלום. אך אם חיובו לשלם נובע מדיני נזיקין, אין בהודאתו כדי לפטור (עיין "שיטה מקובצת" ב"ק שם בשם הר"י מלוניל, ועיין בקצוה"ח סימן שפ"ח ס"ק י"א, שנחלקו הראשונים אם בקנס מדברנן נפטר בהודאתו).

המונע קיום מצווה אך אינו מקיימה בעצמו: נפקא מינא מעניינת נוספת, כותב ה"כתב סופר" (שו"ת חו"מ סימן כ"ו ד"ה "ויש ל"), לגבי אדם שמנע מחבירו מלקיים את המצווה, אך לא קיימה במקומו. אם יסוד חיובו של רבן גמליאל נבע מדיני נזיקין, הרי אדם זה הזיק את חבירו. אך אם קנס הוא שהוטל עליו, יתכן שחכמים קנסו את החוטף לחבירו מצווה ונהנה מעשייתה, על כך עליו לשלם קנס, על הנאתו חלף חבירו, אך אם מנעו מקיום מצווה, פושע הוא, אך מקרה זה אינו נכלל בקנס של חכמים.

מה סכום התשלום? עד כה עסקנו במחלוקת הראשונים, אם התשלום שמוטל על חוטף המצווה הוא מדיני נזיקין או שהוא קנס. מחלוקת נוספת קיימת בין הפוסקים - מהו הסכום שיש לחייב בו את חוטף המצווה. אמנם, בגמרתנו מסופר שרבן גמליאל חייב את חוטף המצווה בעשרה זהובים, אך יש מן הפוסקים שסוברים, כי באותו מקרה כך היה ראוי לנהוג, ובכל מקרה יש לבדוק לגופו. לעומתם, יש הסוברים, כי בכל מקרה של חטיפת מצווה, יש לחייב את החוטף בעשרה זהובים. שתי הדעות הללו הובאו ברמב"ם (הל' חובל ומזיק פ"ז הל' י"ג) וב"שולחן ערוך" (חו"מ סימן שפ"ב סעיף א'). העוסק בנושא זה מבין, כי שתי המחלוקות תלויות זו בזו. כך אכן כתבו ה"מגיד משנה" (שם) והש"ך (שם), כי לדעת הסוברים שחיובו של החוטף הוא מעיקר הדין, מדין מזיק, תמיד יש לחייבו עשרה זהובים, שהרי רבן גמליאל קבע שזהו מחיר המצווה. אולם, אם חיובו הוא משום קנס שהטילו חכמים, על בית הדין לבדוק אם מפסיד המצווה מדקדק במצוות ומחזר אחריה, או אז יקנסו חמורות את חוטף המצווה, וכן להיפך.

ואילו הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל ("אבן האזל" שם) טען להיפך, אדרבה, אם חיוב החוטף הוא מדין מזיק, אין קצבה לדבר, ויש לבדוק כמה שווה המצווה עבור הנחטף, בכמה ממון היה מוכן לוותר עליה. רק אם קנס הוא שהושת על החוטף, ניתן להבין, כי הקנס הוא קבוע, שהרי זוהי מהות הקנס, שהוא קצוב וקבוע [כפי שכותב הרמב"ם שם, פ"ג הל' ח; שכל הקצוב הוא קנס].

בימינו, אם הנחטף תפס עשרה זהובים, אין מוציאים אותם מידו: בימינו אין בית דין מטיל קנסות, ומכאן הספק - אם חיובו של חוטף מצווה הוא מגדרי קנס או מגדרי ממון - בימינו בית דין אינו מחייב חוטף מצווה בממון. אך אם הנחטף תפס ממון של החוטף בשווי של עשרה זהובים, אין מוציאים אותו מידו ("שולחן ערוך" שם). כיום, שוויים של עשרה זהובים, הוא כאלף וחמש מאות ש"ח.

עשרה זהובים של צער: נסיים בדבריו המתקנים מדבש של ה"חתם סופר" זצ"ל (חידושי החת"ס). רבים שואלים, הרי המבקש לקיים מצווה ונאנס ולא קיימה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, ואם כן, מדוע החוטף צריך לפצות את הנחטף, הרי הנחטף יזכה לשכר על כוונתו לקיים את המצווה, ונמצא שלא הפסיד מאומה. ה"חתם סופר" מבאר, כי כאשר אדם עושה מצווה ועובד את ה' בשמחה, הוא זוכה לשכר על עבודת ה', ואילו הנאנס מקיום מצווה, מקבל שכר על צערו, אך אינו זוכה לשכר על עבודת ה', ועל כך עליו לפצות...

אחת ואחת מן השחיתות, אלא שבאפשרותו לפטור את כל השחיתות בברכה אחת, אם לא יהא "הפסק" בין כל השחיתות, שאז ניתן להחשיב את הברכה הראשונה, כמי שמתייחסת לכל אחת ואחת מן השחיתות. מעתה, לדעתו, אין כל מניעה שהשוחט, או אוכל הפרי יכוון, שברכתו לא תחול על בהמה זו או על פרי זה, שהרי מעיקר הדין, כל פריט חייב בברכה בפני עצמו.

מקיים המצווה התחייב בברכה: אולם, ה"תבואות שור" הבין, כי תקנת חכמים היתה, לברך לפני עשיית מצווה, אם מצווה אחת ואם עשר מצוות, לעולם יברך היהודי לפני קיום מצווה. כלומר, הברכה אינה מתייחסת לכל מעשה מצווה בנפרד, אלא היהודי שעומד לקיים מצווה, או מצוות, התחייב בברכה. מעתה, מובן מאילו שאין זה בסמכותו להשיל פרי אחד או בהמה אחת מן הברכה, שהרי ברכתו אינה מתייחסת לפריטים, אלא למקיים המצווה.

לסלק את הפאפיה: לדעת בעל ה"תבואות שור", קיימת עצה אחת ליהודי המבקש לאכול תפוח ופאפיה. טרם ברכתו, יסלק מן החדר את הפאפיה, או אז ברכתו לא תחול עליו (עיין שם, עמ' 291).

ראוי להדגיש, כי הנידון שעסקנו בו מתייחס לברכה ראשונה בלבד, הברכה שמברכים לפני האוכל. ברם, לכל הדעות, לא ניתן לפצל את חלות הברכה האחרונה ולהתנות כי תפטור מאכלים מסויימים בלבד מתוך מכלול מאכלים שנאכלו, שכן, הברכה האחרונה באה על שביעתו של האוכל, והשביעה, בוודאי אחת היא ומשותפת לכל המאכלים ("וזאת הברכה" שם, 289, עיין שם עוד) [ראוי לציין, כי בנידון זה עסקו הפוסקים לגבי מצוות רבות, כגון, ציצית, עיין "ביאור הלכה" סימן ח' סעיף י"ד, ובברכת התורה, עיין "מגן אברהם", סימן מ"ז ס"ק י"ב ועוד. בנושא זה הרחיב הגר"י אידלשטיין זצ"ל בספר "שלמי יוסף" סימן קט"ז].

דף פז/א וחייבו רבן גמליאל ליתן עשרה זהובים

כמה שווה מצווה?

מעשה באדם ש'חטף' מצווה לחבירו. הלה עמד לקיים מצוות כיסוי הדם, והוא נדחף וכיסה את הדם בעפר. גמרתנו מספרת, כי רבן גמליאל חייב את חוטף המצווה לשלם עשרה זהובים לבעליה; בגדרו של חיוב זה, קיימות שתי מחלוקות מעניינות ביותר, התלויות זו בזו לשני הכיוונים, כפי שנוכח להלן.

קנס או תשלום נזיקין: בדברי הראשונים אנו מוצאים שתי הגדרות שונות לחלוטין לחיוב התשלום של חוטף המצווה. יש שאמרו, כי תשלום זה הוא קנס שהטילו חכמים על חוטף המצווה. ויש שאמרו, כי תשלום זה הוא "תקנת חכמים כדי שיהיו מצוות חביבות על בעליהן". כלומר, חכמים קבעו תשלום על חטיפת מצווה, כדיני נזיקין, ובכך הם ביקשו לייקר את המצוות בעינינו, ולהראות את חביבותן (עיין ר"ף ורא"ש ב"ק פרק החובל דף לב/ב בדפי הר"ף, שו"ת הריב"ש סי' תק"ו, שיטה מקובצת בשם רבי יונתן).

דינו של החוטף מצווה בשוגג: מספר השלכות הלכתיות נובעות ממחלוקת זו. הנה, כאשר נבקש לברר, מה דינו של החוטף מצווה לחבירו בשוגג, אזי, אם חיוב זה הוא מדיני נזיקין, המזיק בשוגג אינו פטור מתשלום. אולם, אם חיוב זה הוא קנס שהושת על המפסיד מצווה לחבירו, אין להטיל קנס זה על המפסיד מצווה לחבירו בשוגג (ריב"ש שם).

דינו של חוטף שהודה במעשהו: כמו כן, כידוע, "מודה בקנס פטור", היינו: מי שעשה מעשה שבגינו בית דין ישית עליו קנס, אם הודה במעשה טרם היה סיפק בידי בית הדין לקונסו, הוא פטור. מעתה, אם

לעילוי נשמת

מרת **רות רבקה ריטה פריידמן** ע"ה בת רבי אפרים פרנק ומרת חיה אידה גולדברג ז"ל נלב' ע"ב' אב תשע"ד ומרת **שפרה בר - אדון** ע"ה ב"ר יעקב ומרת **טויבע - תניה** זצ"ל נלב' ע"א אב תשס"ו תנצב"ה

